

СЛОВОТВІРНІ ПРОЦЕСИ В КОМП'ЮТЕРНОМУ ЖАРГОНІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Старченко Я. С.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Національна академія Національної гвардії України
orcid.org/0000-0002-3554-1769
yana_starchenko@ukr.net*

Стрілець Л. К.

*завідувач кафедри іноземних мов
Національна академія Національної гвардії України
orcid.org/0000-0002-8739-6188
lara_51@ukr.net*

Ключові слова: *дериват,
комп'ютерний жаргон,
контамінація, номен,
ожаргонювання, словотвірна
гра, словотвірна категорія,
суфіксація, універбація,
утинання.*

Комп'ютерний жаргон відрізняється від інших жаргонових систем української мови тим, що його професійні засоби й одиниці швидко стають надбанням широкого загалу користувачів електроніки. Специфічною є і його система номенів, посталих унаслідок використання словотворчих засобів і словотвірних способів. Серед таких особливостей помітними є співвідношення значень твірної бази і похідного від неї деривата, превалювання способів і засобів словотворення, які не є продуктивними в інших жаргонах чи в літературній мові загалом, нерівномірне кількісне співвідношення залучених словотвірних категорій.

Метою цієї статті є дослідження специфіки словотвірних процесів у комп'ютерному жаргоні; завданням статті є спроба здійснити цілісну характеристику особливостей творення жаргонових дериватів у зазначеній сфері.

Досліджуючи особливості інноваційного словотворення в сучасних українських жаргонах, ми зосереджували увагу на визначенні продуктивності різних способів і засобів у контексті словотвірних категорій і способів ожаргонювання наявних у мові мовних одиниць.

Для жаргону загалом, особливо для комп'ютерного жаргону, характерною є економія мовних засобів. Однією з найпоширеніших особливостей комп'ютерного жаргону є поширеність суфіксальної варіативності.

На відміну від інших жаргонів, де суфіксальний спосіб творення є провідним і самостійним, у комп'ютерному жаргоні суфіксацію переважно використовують у супроводі з іншими словотвірними операціями.

Більшість дериватів з нашої картотеки постала внаслідок ожаргонювальних процесів: зміна статусу наявної в мові одиниці із літературного на жаргоновий.

Лише незначна кількість дериватів свідчить про використання суфіксації як самостійного способу творення жаргонізмів, твірними основами яких здебільшого є абрєвіатури.

Спільним для обох груп дериватів в основному є ожаргонювання наявних професійних назв із застосуванням різних способів, засобів і модифікацій поєднання.

У комп'ютерному жаргоні зовсім немає дериватів більшості категорій, деякі категорії представлено кількома дериватами, переважна кількість дериватів однієї категорії з різноманітними тематичними групами.

WORD FORMATIVE PROCESSES IN COMPUTER JARGON OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

Starchenko Ya. S.

*PhD (Philology), Associate Professor,
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
National Academy of the National Guard of Ukraine
orcid.org/0000-0002-3554-1769
yana_starchenko@ukr.net,*

Strilets L. K.

*Head of the Department of Foreign Languages
National Academy of the National Guard of Ukraine
lara_51@ukr.net,
orcid.org/0000-0002-8739-6188*

Key words: *derivative, computer jargon, contamination, nomen, jargon, word-formation game, word-formation category, suffixation, univerbation.*

Computer jargon differs from other jargons of the Ukrainian language. The system of nouns which appeared as a result of word-formative means and word-formative methods, is also specific.

The purpose of this article is to study the specifics of word-formative processes in computer jargon; the task of the article is to make a holistic description of the peculiarities of the creation of jargon derivatives in this area.

The article presents the results of the research on word formative processes and consequences in computer jargons.

The word formative specificity of nomen innovations appearing in computer jargons in comparison with the literary language is determined as well as the features of word formative means within different jargons. The derivatives of the computer jargon testifies the interrelation and interdependence of word formative processes which are part of the language.

The category under study has its own specific word-formative criteria comparing with other categories in jargons and the same category in the Ukrainian literary language.

The other aspects of computer jargon derivatives are also singled out: alongside with the noun stems, the verbal stems are used in forming new words.

The main aspects and ways of computer jargon analysis, the necessity and significance of system subgenus in scientific understanding of word formation nominative phenomena and methods, the consequences and possibilities of such research are pointed out in this work.

Only a small number of derivatives indicate the use of suffixation as an independent way of creating jargon, the creative bases of which are mostly abbreviations.

The jargon univerbation in the computer jargon, comparing with the literary language univerbation has its own peculiarities, includes the biggest quantity of the thematic groups. The derivatives and the formants which are used make a ramified synonymic and omonimic systems.

Unlike other jargons, where the suffixal way of word-formation is almost the main one and independent, in computer jargon the suffixation is mainly used in conjunction with other word-formative operations.

This article will be useful for those who are interested in the word formation innovations in computer jargon of the Ukrainian language.

У сучасній українській лінгвістиці одним із помітних напрямів є системні соціомовні дослідження. Зокрема, основну увагу науковці звертають на такі аспекти: жаргонізми в контексті використання мови [1; 2; 3], особливості й проблеми лексикографування [4]; особливо помітними є дослідження типів і способів жаргонового номінування [5; 6; 7] та інші.

Мові професіоналів-комп'ютерників, різним її аспектам присвячено низку праць. Їх в основному присвячено термінологічним проблемам відповідної галузі. Серед них, зокрема, згадаємо праці Г. Віняра «Спеціалізація словотвірних засобів при деривації кібернетичних термінів» [8], І. Кочан «Слова з компонентом кібер- у сучасній українській мові» [9], І. Ментинської і Г. Наконечної «Структурно-словотвірні особливості сучасної комп'ютерної термінології» [10]. Одну із праць присвячено комп'ютерному сленгу: Т. Ілик «Абревіатури та похідні від них у комп'ютерному слензі» [11].

Цю статтю присвячено дослідженню специфіки словотвірних процесів у комп'ютерному жаргоні; завданням статті є спроба здійснити цілісну характеристику особливостей творення жаргонових дериватів у зазначеній сфері.

Досліджуючи особливості інноваційного словотворення в сучасних українських жаргонах, ми зосереджували увагу на визначенні продуктивності тих чи тих способів і засобів у контексті словотвірних категорій і способів ожаргонювання наявних у мові мовних одиниць [12]. Проте такий підхід не можна цілком застосувати до комп'ютерного жаргону як окремої системи. У зв'язку із зазначеним назвемо деякі передумови, важливі для цього дослідження.

По-перше, вибір назви жаргону. Досліджуючи словотворення в соціальних діалектах, зокрема в жаргонах, ми називали той чи той жаргон за його безпосередніми носіями: *жаргон наркоманів, жаргон спортсменів, жаргон музикантів, жаргон студентів* та ін. У цьому разі використовуємо іншу модель назви – *комп'ютерний жаргон*. Взаємозв'язані причини такого вибору: до роботи з комп'ютером залучено досить значну кількість користувачів, у тому числі й непрофесіоналів. У зв'язку з цим народжені безпосередньо в колі комп'ютерників-професіоналів, деривати швидко поширюються і серед пересічних споживачів комп'ютерної продукції чи серед осіб суміжних-дотичних видів діяльності (продавців, рекламістів, техніків-обслуговувачів). Крім того, не завжди можна однозначно стверджувати, що той чи той номен є надбанням професіоналів чи користувачів. За таких умов відступили від традиційного називання і віддали перевагу назві *комп'ютерний жаргон*.

По-друге, суто категорійний підхід до вивчення дериватів не дасть повної картини особливостей досліджуваного явища, оскільки попередній аналіз свідчить про різницю вияву загальнономовних словотвірних категорій у комп'ютерному жаргоні: зовсім немає дериватів більшості виділюваних категорій, деякі категорії представлено кількома дериватами, панівна кількість дериватів однієї категорії з різноманітними тематичними групами (про це далі).

Отже, порівняно з іншими жаргоновими системами, словотвірне *називання осіб* у комп'ютерному жаргоні відрізняється незначною кількістю дериватів – у картотеці їх усього п'ять одиниць. Проте кожен із дериватів є уособленням специфічних процесів, що відрізняють їх один від одного. Зокрема, всі їх утворено за різними моделями, до того ж такі моделі наявні в українській літературній мові. Проілюструємо сказане на кожному з дериватів:

IT [айті] 'інформаційні технології' → *айтішник*: модель *аббревіатура* + *ник* із використанням інтерфіксального *-ш-* (порівняймо із *ГПУ* [гепеу] 'Генеральна прокуратура України' → *гепеушник*, *ПТУ* [петеу] 'профтехучилище' → *петеушник*); у літературній мові – *IT-фахівець*; *адміністратор* → *адмін*: використано поширений у літературній мові спосіб утинання форми за збереження тотожності змісту (порівняймо із *саксофон* → *сакс*, *магнітофон* → *маг*, *завідувач* → *зав*), до того ж й утинання здійснено також не на морфемному шві.

Три інші деривати засвідчують використання мовної гри, яка в цьому разі полягає в уподібненні створюваного номена до вже наявного в мові, який змістом ніяк не пов'язаний з утвореним жаргонімом: *Basic* 'набір чи код символічних інструкцій для користувачів-початківців' → *босяк* 'особа, яка використовує цей код', *Алгол* 'мови програмування' → *алкоголік* 'особа, яка використовує ці мови' і подібне *астма* 'мова програмування Ассемблер' → *астматик* 'особа, яка використовує Астму'. Звичайно, в цьому разі наявне штучне підганяння на основі деякої звукової подібності зі словом-зразком.

Зважаючи на викладене, у комп'ютерному жаргоні, на відміну, наприклад, від спортивного жаргону, не можна встановити якісь закономірності, особливості і тенденції творення назв осіб.

Зовсім інше унаочнюють деривати-*назви дій і процесів*. Передусім впадає в око наявність значної (майже монопольної) кількості дериватів-гібридів. Усі зафіксовані деривати належать до англійсько-українських гібридів. До того ж у кожному з них англійською є твірна основа, українським – словотворчі засоби дії/процесу: *чат*, *чаттер* (англ. chat 'тереветити') 'засіб обміну повідомленнями комп'ютерною мережею в реальному часі; програмне забезпечення такого обміну' → *чатитися* 'дія/процес із викори-

стання чагу', *save* 'зберігати, рятувати' → *сейвити* 'зберігати гру', *edit* 'редагувати' → *едітити* 'редагувати, компонувати'.

Фактично в кожного з утворених дериватів в українській мові є свій відповідник. Здавалося, що такі назви є надлишковими, зайвими. Проте такі одиниці не є синонімійними: якраз саме гібридність назв дій/процесів уможливило вирізнення самих дій (точніше – класу, набору дій), притаманних комп'ютерникам, пов'язаних із відповідною діяльністю. У зв'язку з цим наявне в українській мові слово стає узагальнювальним щодо новоутвореного гібрида – наявна українська назва і новий дериват становлять родо-видову пару. Порівняймо: *upgrade* 'підвищувати якість' і *апгрейдити* 'оновлювати-підвищувати апаратне забезпечення комп'ютера', *connect* 'з'єднувати' і *конектитися* 'спілкуватися в мережі', *back-up* 'резерв' і *бекапити* 'створювати резервні копії'.

У цьому разі маємо єдиний виняток, коли українська і гібридна назви мають синонімічні стосунки: *зависати/зависнути* і *глюкатися/грюкнутися* 'деякий час не працювати через збій у програмі'; на таку синонімію вказує і факт можливості пояснення одного слова (новотвору) через наявне (власне українське): *грюкнутися* 'зависнути через збій у програмі'.

Частина новотворів засвідчує значні семантичні зсуви у похідному порівняно з твірною основою. Зокрема, в англійській мові те чи те слово позначало дію, то жаргоновий номен позначає спеціальний пристрій-кнопку на клавіатурі, за допомогою якої можна здійснити відповідну дію: *break* 'знищити, зламати, зіпсувати' → *брейкати* 'переривати програму за допомогою Ctrl-Break', *delete* 'знищувати' → *делітити/делітнути* → 'знищувати/знищити за допомогою Delete'.

Здебільшого дієслова утворено суфіксальним способом. Проте наявні і зразки конфіксального (зокрема, його префіксально-суфіксального різновиду) словотворення: *attach* 'прикріпити' → *пратачити* 'зробити додаток до повідомлення електронною поштою', *friend* 'друг' → *зафрендити* 'зробити другом-користувача, чиї дописи цікаві для автора блогів' і *friend* 'друг' → *розфрендити* 'вивести зі статусу друга'.

Від аналізованих жаргонових гібридів своїми процесами і наслідками відрізняються гібриди, твірною основою яких є англійські аббревіатури. Зокрема, такі деривати, на відміну від попередніх, мають інше словотвірне значення й не виступають синонімами чи різновидами до своїх твірних основ. Наочним зразком такого є ланцюжки: *Roshal Archiver*¹ → *RAR* → *рарити* 'дія/процес із

¹ Аббревіатура містить прізвище автора архіву програміста Євгена Рошала й позначає поширений формат стиснення даних і програму-архіватор.

використанням RAR', *Archiver Robert Jung* → *ARJ* → *аржувати* 'дія/процес із використанням ARJ'. У цьому разі творення жаргонових номенів повністю відповідає загальнономовним правилам українського словотворення.

Треба зазначити, що в комп'ютерному жаргоні багато дієслів-новотворів стали твірними базами для інших назв: *глючити* → *глючений*, *хакати* → *хакнути* → *хакнутий*, *зависати* → *завислий*, *зависати* → *зависання*, *аржувати* → *аржування*, *чатитися* → *чатня* «місце, де чатяться», *зіпсувати* → *зіпсувати*. Зазначені зразки також є показником творення ланцюжків відповідно до норм української мови.

Серед усіх інноваційних дериватів досліджуваного жаргону лише назви предметів можуть претендувати на традиційне означення їх сукупності як словотвірної категорії – категорії *інструменталія* зі спільною формулою словотвірного значення «інструмент, за допомогою якого... чи інструмент, призначений для...». За найзагальнішим значенням умовно ці деривати можна розділити на дві великі групи.

До першої групи належать деривати на позначення власне інструментів – комп'ютерної техніки (комп'ютери, сканери, принтери) і складники такої техніки (вузли, блоки, карти, системи). Другу групу становлять деривати, що позначають своєрідні аксесуари і реквізити, без яких не може функціонувати комп'ютерна техніка, і продукцію (*демоверсія* → *демка*, *програма* → *проса*, *віртуальна реальність* → *віртуалка*). Оскільки названі групи мають багато спільних словотвірних особливостей, розглядаємо їх у сукупності.

Далі аналіз дериватів інструментальності здійснюємо за способами їх творення.

Для жаргону загалом, зокрема для комп'ютерного жаргону, характерною є економія мовних засобів. На словотвірному рівні заощаджувальні процеси втілено в найрізноманітніших способах і засобах. Одним із таких способів є *утинання* твірної основи. Фактично за допомогою цього способу і його різновидів здійснюють переведення наявної мовної одиниці (загальнономовної чи здебільшого професійної номенклатурної чи термінологічної) до розряду жаргонових.

В українській мові наявні різні способи утинання, відповідно, виділяють такі групи дериватів:

1) відприкметникові іменники з утнутим суфіксом -н-: *неліквідний* → *неліквід*, *пасивний* → *пасив*, *негативний* → *негатив*;

2) утинки від складних іменників:

а) з утнутою першою частиною: *Мерседес-бенц* → *Бенц*, *теле(відео-, магніто)фон* → *фон*, *гітлерюгенд* → *югенд*, *рай(обл-, міськ-, проф-)ком* → *ком*;

б) з утнутою другою частиною:

– без подальшої чи паралельної афіксації: *унтер-офіцер* → *унтер*, *прима-балерина* → *прима*, *примадонна* → *прима*, *оперуповноважений* → *опер*;

– з подальшою чи паралельною афіксацією: *тележурналіст* → *тележурик*, *радіожурналіст* → *радік*, *вундеркінд* → *вундик*, *мультфільм* → *мультик*, *шліхтубель* → *шліхтик*;

3) відіменникові утинки з угнутою кінцевою частиною простого слова:

а) без подальшої афіксації: *екзотика* → *екзоти*, *оперативник* → *опер*, *бутер* ‘бутерброд’, *депи* ‘нардепи, депутати’, *імпровіз*;

б) з подальшою чи паралельною афіксацією: *Стрюківський* → *Стрючок*, *дезодорант* → *дезик*, *націоналіст* → *нацик*;

4) відіменникові утинки з угнутою серединою (фізра ← фізкультура);

5) контекстні утворення:

а) лексикалізовані морфеми: префіксальні (*екси*, *мета*, *най*, *не*, *нео*, *пере*, *супер/супери*, *сюр*, *максі*, *міні*, *міді*), суфіксальні (*анець*, *анин*, *енко*, *івець*, *істи*);

б) лексикалізовані аморфемні частини, зокрема й частини складних слів: *енківщина*, *надцятиметровий*, *надцять*, *сіянин* ‘росіянин’, *томник* ‘багатотомники’, *фільство*;

б) штучне переоформлення: *укрльона* ← *українська література*, *шпора* ← *шпиргалка*;

7) відабревіатурні: *Кам-*, *Кр-Аз* → *ази* [13, с. 189–191].

Як показує картотека, половина наявних жаргонових дериватів-утинок позначає назви власне предметів-інструментів, іншу половину становлять так звані аксесуари і реквізити. Для їх творення використано найпоширеніший в українській мові і найпростіший із різновидів утинання – угнуто кінцеву (праву) частину твірної слова: *процесор* → *проц*, *комп'ютер* → *комп*, *інформація* → *інфа*, *макінтош* → *мак*. Здебільшого утинання здійснюють без урахування морфемних швів і без застосування будь-яких додаткових супровідних операцій чи змін: *вірус* → *вір*, *логін* → *лог*, *конференція* → *конфа*, *програма* → *прога*.

Проте частина дериватів цього способу свідчить і про деякі специфічні ознаки утинання:

1) зміна звуків у дериваті порівняно із твірною основою: *вінчестер* і *вінт*, *вінчестер* і *винт* (ще один варіант *гвинт* перегукується зі своїм етимологічним *гвинтівка*); стверджувати про переважальну частотність використання якогось із варіантів не можемо;

2) утинання на морфемному шві: *скан-ер* → *скан*, *ноут-бук* → *ноут*, *мега-байт* → *мега*;

3) лише одним зразком представлено варіативність граматичних значень угнутого деривата: *гігабайт* → *гіг/гіга*;

4) одночасне використання двох типів номінування – семантичного (перенесення назви виробника на виріб) і словотвірного утинання: *Watcom* ‘фірма’ → *вата* ‘компілятор цієї фірми’;

5) поєднання синтаксичного (утнуто словосполучення) і словотвірного (утнуто слово у словосполученні) утинання: *текстовий редактор* → *текст*, *Counter Strike* ‘комп'ютерна гра’ → *контра*.

Серед дериватів досліджуваного жаргону наявний ще один різновид – одночасне чи послідовне утинання кінцевої частини твірної основи з додаванням довільно вибраних суфіксальних формантів: *сервер* → *сервак/сервус*, *меседж* → *месага*, *відеокарта/відеоадаптер* → *відюха/відяха*, *батфайл* → *батник*, *демоверсія* → *демка* (порівняймо з музичним *демоверсія* → *демо*). Фактично для ожаргонювання наявних у мові одиниць використано заміну угнутої частини твірної основи відповідним суфіксом. Такий субститутивний прийом характерний для жаргонів української мови загалом, і застосовували його ще в арготичних системах. У цьому разі словотвірні процеси можна зображувати й трикомпонентним ланцюжком: *компакт-диск* → *компакт* → *компач*.

У контексті дослідження утиналичних процесів необхідно звернути увагу ще на одну поширену особливість комп'ютерного жаргону: поширеність суфіксальної варіативності – до однієї і тієї самої угнутої основи приєднують кілька різних формантів однієї семантики. Порівняємо: *Philips* ‘техніка фірми’ → *філя/філік*, *монітор* → *моня/монік*, *Panasonic* → *панас* → *панасюк*.

Особливими є словотвірні процеси, пов'язані з аббревіатурою *CD-ROM*, яку утворено від англійського словосполучення *compact disc read-only memory* ‘різновид компакт дисків’:

1) передусім помітною є невідповідність графічного позначення прикладкових елементів у називальному словосполученні і аббревіатурі;

2) ожаргонювальний формант приєднують до всієї аббревіатури: *CD-ROM* → *сідірмка*;

3) ожаргонювальний формант приєднують до угнутої початкової частини аббревіатури (*CD-ROM* → *сідюк/сідюха/сідюшник*) і до кінцевої частини аббревіатури (*CD-ROM* → *ромка*);

4) ожаргонювальний формант приєднують до іншого варіанта угнутої початкової частини аббревіатури, підганяючи його звучання до відомого в мові слова: *CD-ROM* → *CDR* → *сідір*.

Фактично одна запозичена аббревіатура стала твірною основою для шести жаргонових дериватів.

Специфічним щодо словотвірних процесів є і дериват *мило*. Його словотвірна історія: англ. *electronic mail* → *email/e-mail* → *емейл* → *мило*. Фактично дериват утворено через утинання специфічного аббревіатурного словосполучення із підганянням його під звучання наявного слова;

словотвірний ланцюжок подовжено ще одним дериватом: *мило* → *мильник* (порівняємо з *мильниця* «мобільний телефон» – перенесення назви одного предмета на інший за їх зовнішньою подібністю).

Картотека уможлиблює висновок, що деривати, утворені способом утинання, мають нульову словотвірну спроможність – зі значної кількості таких дериватів лише один став твірною базою для творення іншого жаргоніма: *WinZip* → *zip* → *zipити* «дія/процес, пов'язана з WinZip» → *зипити* → *ззіпнутися*.

З усіх наявних в українській мові способів утинання, що їх виділив А. Нелюба, в жаргоні комп'ютерників використано лише два: утинання другої частини твірної основи (з різними варіантами) й утинання з паралельною чи послідовною суфіксацією.

За найзагальнішими прийомами подібною до утинання є *універбація* – творення слів за допомогою суфіксів від стійких словосполучень; у процесі словотворення один з елементів словосполучення (іменниковий) утинають, залишаючи означальний його елемент (прикметник чи числівник).

У комп'ютерному жаргоні дериватів-універбів небагато. Серед них переважають назви другої групи – аксесуари і реквізити, удвічі менше назв приладів.

Універбація й самі універби комп'ютерного жаргону загалом не мають особливостей порівняно із загальномовними відповідниками:

1) твірними до жаргонімів є термінологічні словосполучення комп'ютерної сфери, першою частиною яких є прикметник, який вказує на різновид того, що названо іменником: *віртуальна реальність* → *віртуалка*, *локальна (місцева) мережа* → *локалка*, *операційна система* → *операційка*; винятком є дериват *двадцятка*, утворений від числівникового словосполучення *вінчестер двадцять гігабайт*;

2) жоден із жаргонових дериватів не має додаткових семантичних конотацій порівняно з твірним словосполученням – словотвірні процеси служать виключно для переведення словосполучення як літературного номена до розряду жаргонових;

3) виявляється монопольна перевага форманта *-к(а)* з разовим використанням інших формантів: *звукова карта* → *звуковуха*, *струменевий принтер* → *струмник*;

4) словотвірні процеси не ускладнено ніякими супровідними морфологічними змінами; виняток становить дериват *персик*, утворений від основи словосполучення *персональний комп'ютер*: означальний прикметник утнуто не на морфемному шві *перс-* із метою підігнати утворений дериват під звучання наявного в мові

слова. У зв'язку з цим приєднаний універбаційний суфікс *-ик* (замінник-презентант утнутого іменника *комп'ютер*) додав семантику зменшеності-пестливості.

На відміну від інших жаргонів, у комп'ютерному малопродуктивним способом є власне *суфіксація*. До того ж така суфіксація визначається послідовністю словотвірних процесів і незначною кількістю винятків із них.

Так, зокрема, деривати цієї групи утворено від готових англійських абrevіатур (позначають тільки аксесуари і реквізити) з додаванням відповідного суфіксального форманта предметності. Найпродуктивнішим серед них є формант *-к(а)*: *Bulletin Board System* «електронна дошка оголошень» → *BBS* → *бібієска / бебєска*, *Single In-line Memory Module* «модуль пам'яті з однорядним розташуванням виводів» → *SIMM* → *сімка*, *Bitmap Picture* «формат зберігання растрових зображень» → *BMP* → *беємпеєска*.

Слідом за продуктивністю йде формант *-ик/ік*: *Uniform Resource Locator* «уніфікований ресурсний вказівник» → *URL* → *урлик*, *Audio Video Interleave* → *AVI* → *авік*; разовим є використання форманта *-ух(а)*, *-юк і-й(а)*: *New Technology* → *NT* → *єнтуха*, *Personal computer* «персональний комп'ютер» → *PiCi* → *пісюк*, *Berkeley Software Distribution* «система поширення програмного забезпечення» → *BSD* → *беєсєдєя*.

Як видно із прикладів, всі відабrevіатурні деривати утворено за загальномовними зразками: приєднання форманта без будь-яких супровідних морфологічних змін у твірній основі, використання вирівнювальних інтерфіксів (термін узятो із праці А. Нелюби [14, с. 350–351]), накладання кінцевого звука твірної основи і початкового звука словотворчого засобу, відступи у вимові деривата від звукового складу твірної абrevіатури та інше.

У цьому типі творення дериватів є один особливий номен: від однієї і тієї ж абrevіатури поруч із традиційним ланцюжком утворено безсуфіксальний. Порівняємо: *Random Access Memory* «оперативна пам'ять» → *RAM* → *рамка* і *Random Access Memory* «оперативна пам'ять» → *RAM* → *рама* – на відміну від інших дериватів, у яких засобом ослівлення абrevіатур є суфіксальний формант, у цьому слові зазначену функцію виконує закінчення.

У творенні жаргонових назв інструментів наявні поодинокі зразки інших моделей і способів творення. Зокрема, два суфіксальні деривати утворено не від абrevіатур (та ще й запозичених), а від слівних твірних основ, до того ж твірні основи вказують на якусь із видільних ознак чи властивостей інструмента: *вжикати* → *вжикалка* «матричний принтер» (під час роботи видає специфічні звуки), *пихати* → *пихальник* «сканер» (відображено специфічний спосіб заправки паперу).

Обидва повністю відповідають літературним моделям творення віддієслівних дериватів.

Нехарактерною для комп'ютерного жаргону є словотвірна **контамінація**, до того ж із наявних в українській мові використано тільки одну модель накладання – кінець другого елемента накладено на початок першого: *вінд[овс + кін]ець* → *віндець* «аварійно примусове завершення роботи програми, що призводить до зависання операційної системи Windows», *бета-[версія + мета]стази* → *бетастази* «збій у роботі бета-версії».

Досліджуючи словотвірні процеси і явища в комп'ютерному жаргоні, необхідно звернути увагу ще на одну особливість: у цьому жаргоні наявні інновації, які своїм змістом і формою свідчать про використання мовної (словотвірної) гри – звукове уподібнення літературних комп'ютерних номенів до наявних у мові слів, ніяк не зв'язаних зі змістом нових дериватів. При цьому мовну гру застосовано у творенні різноманітних професійних реалій: прилади і пристрої, програми, мережі, системи, особи.

Зрештою, серед «ігрових» дериватів наявні всі описані способи і засоби творення дериватів:

– утинання (*клавіатура* → *клава*, *Pentium* → *пень*);

– утинання із суфіксацією (*вінчестер* → *віник*, *Pentium* → *пеньок*);

– універбація (*материнська плата* → *материнка*);

– додавання до абрєвіатури закінчення чи довільного набору звуків (*операційна система* → *ОС* → *оса*, *PageMaker* → *PGM* → *піжама*);

– звукове спотворення твірної основи слова із подальшою суфіксацією (*Accambler* ‘програма’ → *астма* → *астматик*);

– контамінування основ (*Інтер[нет + нет]* рі → *інтернетрі*).

На підставі викладеного матеріалу можна зробити деякі загальні **висновки**.

Як показує фактичний матеріал, із багатьох різнокатегорійних назв для комп'ютерників найважливішими є назви аксесуарів, реквізитів і наслідків діяльності – назви категорії інструментальності і категорії дії/процесу.

Завдяки специфіці появи і широті використання, деривати комп'ютерного жаргону здебільшого досить швидко втрачають ознаки жаргоновості і сприймаються як звичайні загальнономовні: *системник*, *бетастази*, *інтернетрі*, *операційка*, *постити*; проте частина з них, маючи яскраві конотативні вияви, збереже свій жаргоновий статус: *алкоголік*, *пентюх*, *аська*.

Панівна кількість дериватів постала внаслідок ожаргонювальних процесів: зміна статусу наявної в мові одиниці із літературного на жаргоновий.

На відміну від інших жаргонів, де суфіксальний спосіб творення є провідним і самостійним, у комп'ютерному жаргоні суфіксацію переважно використовують у супроводі з іншими словотвірними операціями (утинання й універбація). Лише незначна кількість дериватів свідчить про використання суфіксації як самостійного способу творення жаргонізмів, твірними основами яких здебільшого є абрєвіатури.

Спільним для обох груп дериватів в основному є: ожаргонювання наявних професійних назв із застосуванням різних способів, засобів і модифікацій поєднання; при цьому не здійснюють жодних семантичних нашарувань (виняток становлять «ігрові» деривати, звучання яких асоціюється з наявним у мові словом), утворений дериват зберігає граматичні значення, притаманні словотвірній базі (зокрема, послідовно у похідному зберігається категорія роду твірного).

Як видається, перспективним і актуальним є дослідження інших типів номінування в комп'ютерному жаргоні (семантичний, синтаксичний, абрєвіаційний) і їх взаємодія зі словотвірними способами і засобами номінації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єщенко Т. Український жаргон спортивних уболівальників *Лінгвістичні студії. Збірник наукових праць*. Донецьк, 2005. Вип. 13. С. 250–255.
2. Мартос С. Молодіжний сленг у мовленнєвій структурі м. Херсона : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Херсон, 2006. 244 с.
3. Стишов О. Спортивні жаргонізми в українській мові кінця ХХ – початку ХХІ століття. *Граматичні студії* : збірник наук. праць. Донецький нац. ун-т; / за ред.: А.П. Загнітко. Вінниця, 2017. Вип. 34. С. 76–84.
4. Максимчук В.В. Неологізми футбольного дискурсу як об'єкт лексикографічного опису. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 57. С. 85–89.
5. Карпець Л.А. Український спортивний жаргон: структурно-семантичний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2006. 194 с.
6. Мартос С.А. Семантична деривація як джерело поповнення словникового складу молодіжного сленгу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Лінгвістика”* : збірник наук. праць. Херсон, 2015. Вип. 24. С. 46–50.

7. Стишов О. Особливості суфіксального словотворення іменників-жаргонізмів у сучасній українській мові. *Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики: Катерині Григорівні Городенській*. Київ, 2019. С. 354–363.
8. Віняр Г.М. Спеціалізація словотвірних засобів при деривації кібернетичних термінів (на матеріалі «Енциклопедії кібернетики»). *Теорія і прагматика термінологічної лексики* : тези доп. Республ. науково-методичної конференції. Київ, 1991. С. 13–14.
9. Кочан І.М. Слова з компонентом кібер- у сучасній українській мові *Вісник Львівського університету. Серія Філологічна*. Львів, 2016. Вип. 63. С. 277–285.
10. Ментинська І., Наконечна Г. Структурно-словотвірні особливості сучасної комп'ютерної термінології. Проблеми української термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Львів, 2016. Вип. 842. С. 86–91.
11. Ілік Т. Абревіатури та похідні від них у комп'ютерному слензі *Лінгвістичні студії* : Збірник наук. праць. Донецьк, 2003. Вип. 11. Ч. 2. С. 388–394.
12. Старченко Я.С. Лексико-словотвірні інновації в жаргонах української мови (від середини 80-их років минулого століття) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2013. 203 с.
13. Нелюба А. Явища економії в словотвірній номінації української мови. Харків, 2007. 302 с.
14. Нелюба А. До створення Енциклопедії українського словотвору. *Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики: Катерині Григорівні Городенській*. Київ, 2019. С. 345–353.

REFERENCES

1. Yeshchenko T. (2005) Ukrainyskyi zharhon sportyvykh ubolivalnykiv [Ukrainian jargon of sports fans] *Linhvistychni studii. Zb. naukovykh prats. Vol. 13. Pp. 250–255.*
2. Martos S. (2006) Molodizhnyi slenkh u movlennivii strukturi m. Khersona [Youth slang in the speech structure of Kherson] : (PhD Thesis) Kherson.
3. Styshov O. (2017) Sportyvni zharhonizmy v ukrainiskii movi kintsia KhKh – pochatku KhKhI stolittia [Sports jargons in the Ukrainian language of the XX - XXI centuries] *Hramatychni studii: zb. nauk. prats Vol. 34. Pp. 76–84.*
4. Maksymchuk V. V. (2015) Neolohizmy futbolnoho dyskursu yak ob'iekt leksykohrafichnoho opysu [Neologisms of football discourse as an object of lexicographic description] *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriia "Filolohichna". Vol. 57. Pp. 85–89.*
5. Karpets L. A. (2006) Ukrainyskyi sportyvnyi zhargon: strukturno-semantychnyi aspekt [Ukrainian sports jargon: structural and semantic aspect]: (PhD Thesis) Kharkiv.
6. Martos S.A. (2015) Semantychna deryvatsiia yak dzherelo popovnennia slovnykovoho skladu molodizhnoho slenhu [Semantic derivation as a source of replenishment of the vocabulary of youth slang]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia "Linhvistyka" : zb. nauk. prats. Vol. 24. pp. 46–50.*
7. Styshov O. (2019) Osoblyvosti sufiksialnoho slovotvorennia imennykiv-zharhonizmiv u suchasni ukrainiskii movi [Peculiarities of suffix word formation of nouns-jargons in the modern Ukrainian language] *Hramatychnyi prostir suchasnoi linhvoukrainistyky: Kateryni Hryhorivni Horodenskii. pp. 354–363.*
8. Viniar H.M. (1991) Spetsializatsiia slovotvirnykh zasobiv pry deryvatsii kibernetichnykh terminiv (na materialy "Entsyklopedii kibernetiky") [Specialization of word-forming means in derivation of cybernetic terms (on the material of "Encyclopedia of Cybernetics")]. *Teoriia i prahmatyka terminolohichnoi leksyky: tezy dopovidei Rеспubl. naukovo-metodychn. konf. Pp. 13–14.*
9. Kochan I.M. (2016) Slova z komponentom kiber- u suchasni ukrainiskii movi [Words with a -cyber component in the modern Ukrainian language] *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia Filolohichna. Vol. 63. Pp. 277–285. [in Ukrainian].*
10. Mentynska I., Nakonechna H. (2006) Strukturno-slovotvirni osoblyvosti suchasnoi kompiuternoї terminolohii. Problemy ukrainiskoi terminolohii [Structural and word-formative features of modern computer terminology. Problems of Ukrainian terminology]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnikha". Vol. 842. pp. 86–91.*
11. Ilyk T. (2003) Abreviatury ta pokhidni vid nykh u kompiuternomu slenzi [Abbreviations and their derivatives in computer slang] *Linhvistychni studii: Zb. nauk. prats. Vol. 11. no. 2. pp. 388–394.*
12. Starchenko Ya.S. (2013) Leksyko-slovotvirni innovatsii v zhargonakh ukrainiskoi movy (vid seredyny 80-ykh rokiv mynuloho stolittia). [Lexical and word-formative innovations in the jargons of the Ukrainian language (from the mid-80s till nowadays)] (PhD Thesis) 203 p.
13. Neliuba A. (2007) Yavyshcha ekonomii v slovotvirnii nominatsii ukrainiskoi movy [Phenomena of economy in the word-formative nomination of the Ukrainian language]. Kharkiv. 302 s. (in Ukrainian).
14. Neliuba A. (2019) Do stvorennia Entsyklopedii ukrainiskoho slovotvoru [For the creation of the Ukrainian word formation Encyclopedia] *Hramatychnyi prostir suchasnoi linhvoukrainistyky: Kateryni Hryhorivni Horodenskii. Kyiv, pp. 345–353. (in Ukrainian).*